

більшість їх має **за мету** позитивний вплив на підсудного чи оточуюче його середовище. Але дуже мало уваги приділяється можливості позитивного впливу на інших учасників процесу, зокрема на потерпілих, роль **яких** у створенні передкримінальної ситуації інколи досить значна, і **суд** повинен це виявляти. Отже, віктимологічний аспект окремої **ухвали** – резерв попереджувальної діяльності суду.

Попередження злочинності здійснюється судами не лише шляхом кримінального, **але** й адміністративного, а також цивільного судочинства. В **останньому** випадку визначену роль в спеціально-кримінологічному попередженні злочинності, поряд із судовими органами загальної юрисдикції, відіграють господарські суди, особливо в частині виявлення і усунення обставин, які сприяють кримінально **караним** посяганням на економічні відносини.

Піддубна В.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИННИХ ТИПІВ

Кримінологічне вчення про суб'єкт злочину не може ігнорувати також онтогенез **особи**, в тому числі її психологію і спадковість.

Будь яка **особа**, в тому числі й особа злочинця, являє собою самоуправляючу **біосоціальну** систему надто складну і елементи (підструктури) **особи** взаємодіють між собою на психологічному рівні. Як і кожна **система**, особа має структурну будову.

Вона **складається** з чотирьох підструктур, що відрізняються між собою різним **ступенем** соціалізації відповідних людських особистих властивостей:

- напрямок **особи** або системи її установок (диспозицій). Деякі з них усвідомлені і **утворюють** систему ціннісних орієнтацій. Це свідомо вибрана **моральна** і світоглядна позиція. У злочинному світі вона характеризує **професійних** злочинців, крадіїв (в законі), які перестали рахуватися з **елементарними** моральними нормами, утворюючи так званий "беспредел" ;

- **підструктура** досвіду (знання, вміння, навички, звички). Саме вона виконує **важливу** роль у мотивації злочинної діяльності. Це **злодійські** звички і навички, пристрасть до алкоголю і наркотиків. Для звичних **правопорушників** характерна також ригідність поведінки, коли **злочинна** діяльність продовжуються в умовах її недоцільності і **небезпечності** для правопорушника;

- особливості і сила інтелектуальних, волевих та емоційних процесів. Типовими для більшості злочинців невисокого рангу, так званої “шпани”, є бездумність і легковажність. Безпринципність, навіюваність, емоційна неврівноваженість – досить розповсюджені риси особи людини яка вчинила злочин;

- біологічно обумовлені якості – темперамент, задатки, здібності. Що стосується біологічно обумовлених якостей, то вони, звичайно, самі по собі, як і всі інші риси особи, фатально не визначають злочинну поведінку. Але в сукупності з іншими недоліками характеру та під впливом негативних обставин вони суттєво збільшують ризик кримінальності.

Особа злочинця – це сукупність типових психологічних та моральних характеристик, в тій чи іншій мірі притаманних людям, винним у злочинній діяльності відповідного типу.

Особа як суб’єкт діяльності – поняття, перш за все, психологічне. Юридична класифікація злочинів навряд чи може бути покладена в основу кримінологічно-психологічної класифікації особи. Вирішення цієї проблеми повинно спиратися на дослідження психологів.

Типологія злочинців, побудована за характером вчинених злочинів, повинна доповнюватися психологічною характеристикою більш диференційованою, ніж “глибина і стійкість антисоціальної спрямованості”.

В процесі досліджень психологічних властивостей осіб, які вчинили злочини, звертає на себе увагу така інтегративна якість осіб, як соціальна адаптованість, котра впливає на поведінку людини в будь-яких ситуаціях, в тому числі і кримінальних. Розрізняються два основних типи: соціально-адаптований і соціально-дезадаптований. Представникам соціально-адаптованого типу вдається набагато довше від інших правопорушників залишатися не розкритими, засвоювати кримінальний досвід, вміло використовуючи його в своїй злочинній діяльності, набуваючи відповідну кримінальну кваліфікацію. Цей тип особи відносять до професіональних злочинців. Соціально-дезадаптований тип злочинця характеризується бездуховністю, примітивним складом, відсутністю високих ідеалів. Ці особи частіше інших знаходяться під сильним впливом афективних станів: емоцій гніву, фрустрації, високої агресивності, які проявляються при здійсненні насильницьких злочинів. Низькі рівень соціальної адаптації проявляється у осіб так званого нестійкого, а також ситуаційного типів злочинців, які знаходяться у полоні обставин, котрими їм важко управляти, зберігаючи належну

емоціонально-вольову стійкість, самоконтроль за своїми діями і поведінкою.

Типологічні властивості тих, хто вчиняє злочини, мають різну ступінь вираження. З цієї точки зору можна казати про змішані типи, оскільки у осіб, винних у здійсненні злочинів (як і законслухняних громадян), в різній ступені сформовані компенсаторні властивості особи, які дозволяють підтримувати належний рівень соціальної адаптації в будь-яких ситуаціях.

Життєві потреби індивіда розрізняються за декількома рівнями. Кожні з них, починаючи з фізіологічної потреби в їжі та повітрі і завершуючи соціогенними потребами в самоактуалізації (потреба росту) можуть стати психологічним джерелом злочинів, якщо обирати протиправні аморальні засоби їх задоволення.

Центральною кримінологічною проблемою є особа злочинця. Необхідно диференційовано підходити до особи злочинця в залежності від характеру злочинної діяльності, форми вини, ступеня соціального відчуження.

Ємельянчик С.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЧИННОСТІ В КРИМІНОЛОГІЇ

Категорія причинності в кримінології займає визначальне положення. Так, щоб розробити і ефективно запровадити в життя засоби попередження злочинності, забезпечити зниження її рівня, необхідно знати, що її породжує, наслідком чого вона є. Це знання можна досягти шляхом причинного пояснення існування злочинності та її динаміки.

Слід відзначити, що у кримінологічній літературі стосовно поняття причинності не існує одного загальновизнаного підходу. Зрозуміло, що будь-яке наукове дослідження передбачає, насамперед, орієнтування в тих поняттях, якими доведеться оперувати. В нашому випадку стосовно категорії причинності міститься найбільше проблем.

Часто, як на науковому, так і в буденному розумінні, замість причини живляють такі поняття, як умова, наслідок, детермінанта, процес детермінації, чинник, фактор, мотив, мотивація, підстава, причинний зв'язок. Змішування, підміна цих понять недопустима, і тому лише належне з'ясування змісту вказаних категорій дозволить